

לקט מתוך מדרש ספרי על הפרשה

מים ראשונים: ריבוי המדרשים על שירת האזינו בספרי, אשר נחשב ל"מדרש הלכה", בהשוואה למדרשים אחרים על ספר דברים: תנחומא ודברים רבה, הנחשבים "מדרשי אגדה", היא הוכחה שהחלוקה למדרשי הלכה ואגדה אינה מדויקת. היום מקובלת יותר החלוקה למדרשי תנאים ואמוראים (יונה פרנקל "דרכי האגדה והמדרש").¹ מדרש ספרי מאריך בפרשתנו במדרשי אגדה ואילו דברים רבה פותח בדבר הלכה: "הלכה, אדם מישראל שהוא חושש באוזנו מהו שיהא מותר לרפאותה בשבת?" ומסיים בדבר מוסר פשוט של חשיבות ההאזנה לדברי תורה.² דף זה היה מהראשונים שכתבנו ובינתיים הספקנו להקדיש דפים נפרדים למקצת מהפסוקים והרעיונות שמובאים כאן בתמצית. ועדיין רב ערכה של התמצית.³

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי

רבי מאיר אומר: כשהיו ישראל זכיים, הם היו מעידים בעצמם שנאמר: "ויאמר יהושע אל העם עדים אתם בכס" (יהושע כד כב) ... קלקלו ... העיד בהם את השמים ואת הארץ.⁴ ...

רבי נחמיה אומר: משל למלך שיצא בנו לתרבות רעה. התחיל קובל עליו לאחיו והתחיל קובל עליו לאוהביו והתחיל קובל עליו לשכניו והתחיל קובל עליו לקרוביו. לא זו האב ההוא להיות קובל והולך עד שאמר: שמים וארץ! למי אקבול עליך ...⁵

אמר לו הקב"ה למשה: אמור להם לישראל: הסתכלו בשמים שבראתי לשמשכם, שמא שינו את מדתם? או שמא אמר גלגל חמה איני עולה מן המזרח ומאיר לכל העולם ... הסתכלו בארץ שבראתי לשמשכם, שמא שינתה את מדתה? שמא זרעתם בה ולא צמחה, או שמא זרעתם חטים והעלת שעורים? או שמא אמרה פרה זו איני דשה ואיני חורשת היום, או שמא אמר חמור זה איני טוען ואיני הולך? וכן לענין הים הוא אומר: "אשר שמתו חול גבול לים" שמשעה שגזרתי עליו שמא שינה את מדתו ואמר אעלה ואציף את העולם?⁶

לפי שהיה משה קרוב לשמים לפיכך אמר "האזינו השמים" ולפי שהיה רחוק מן הארץ אמר "ותשמע הארץ" ... בא ישעיהו ואמר "שמעו שמים" שהיה רחוק מהשמים ו"האזינו ארץ" - שהיה קרוב לארץ.⁷

יערוף כמטר לקחי

"יערוף כמטר לקחי" - היה רבי מאיר אומר: לעולם הוי כונס דברי תורה כללים. שאם אתה כונסם פרטים מייגיעים אותך ואי אתה יודע מה לעשות. משל לאדם שהלך לקיסרי וצריך מאה זוז או מאתים זוז הוצאה, אם

¹ ראו **מבוא למדרשים** באתר מחלקי המים.

² מדרש ספרי דברים, בפרט בשירת האזינו יכול להיחשב גם כמדרש דרשני, כזה שעובר פסוק אחר פסוק. כל הציטוטים להלן לקוחים מספרי דברים על הפרשה, פיסקאות שו-שלג, אך התמקדנו בקריאה לעולה הראשון ובמקצת גם לשני בלבד.

³ נוסח מדרש ספרי דברים המדויק שבידינו הוא מהדורת אליעזר אריה פינקלשטיין שיצאה לאור חודש ימים אחרי פרוץ מלחמת העולם השנייה בגרמניה! ומחברה חתם עליה תאריך: מנחם אב תרצ"ט, היינו יולי 1939! להלן קטע מההקדמה להוצאה השנייה שיצאה לאור בחודש ניסן תשל"ט ע"י בית המדרש לרבנים באמריקה, ניו יורק: "רק ע"י אומץ ליבם של העומדים בראש קהילת ישראל בגרמניה זכה הספר להופיע בדפוס, וההדפסה נגמרה חודש ימים אחרי פרוץ המלחמה העולמית השנייה. למרות כל סבלותיהם הקשות של אחינו בגרמניה בימים ההם והטרדות שעברו עליהם, השתדלו לגמור את ההדפסה. יש לתמוה על אומץ ליבם בתנאים האמורים, ועל כח רצונם האדיר, וכן על אהבתם לתורה ולחכמה שהביאו אותם לידי החלטה לגמור בכל אופן את הדפסת הספר. טפסים אחדים נשלחו לארץ ישראל וגם לארצות אחרות. ברם רובם נשארו בגרמניה וכנראה נאבדו בימי המלחמה ולא נשאר זכר מהם". ו"תודה" לדאר הגרמני.

⁴ כיון שבמדרש זה ובמדרשים רבים אחרים יש פירוט רב מי הם כל הגורמים שמשם "מגייס" להעיד בישראל, מהשמים ועד הנמלה, מקדים רבי מאיר ואומר שהעדות הטובה ביותר היא כאשר אדם מעיד בחבירו בבחינת "כל ישראל ערבים זה לזה". ראו מכילתא דרשב"י פרשת יתרו: "אמר הקב"ה ערבים אני צריך, אמרו הרי שמים וארץ יערבנו, אמר להן בטילין ... אמרו בנינו יערבנו אמר הרי ערבים טובים". ראו דברינו **כל ישראל ערבים זה בזה** בפרשת בחוקותי וכן **אשר ישנו פה ואשר איננו פה** בפרשת נצבים.

⁵ ר' נחמיה הופך את משמעות הפסוק. לשיטתו, "שמים וארץ" הוא ביטוי קריאה כמו "ריבוננו של עולם" בלשונו (ראו גמרא תענית יח ע"א: "אי שמים! לא אחים אנחנו, לא בני אב אחד אנחנו, לא בני אם אחת אנחנו?"). והמשמעות היא שבסופו של דבר אין לקב"ה לפניו על עם ישראל ושניהם צריכים "להסתדר ביניהם".

⁶ האמונה היום יומית וחובת קיום התורה בעקבותיה, מקורה דווקא בטבע ולא בנס. הדבר בולט במיוחד בהתבוננות בתנועת גלי הים הבלתי פוסקת והתנפצותם אל מול היבשה. אנחנו אמנם מזכירים את קריעת ים סוף כל יום, אך היא הנותנת, שזה אירוע מיוחד במינו. ביום יום אנו רואים את הפסוק באיוב לח יא: "ואמר עד פה תבוא ולא תסיף ופא ישית בגאון גלדי" (המשך המדרש שם שלא הבאנו).

⁷ אבל בהשוואה בין ישעיהו ליחזקאל, ישעיהו הוא "בן כרך" המצוי תדיר אצל המלך ויחזקאל הוא "בן כפר". ראו חגיגה יג ע"ב בהשוואה של מעשה המרכבה בישיעיהו פרק ו ובין יחזקאל פרק א שם. וכבר זכינו להאריך בנושא **האזינו השמים ותשמע הארץ** בדף מיוחד בפרשה זו.

נוטלם פרט, מייגעים אותו ואינו יודע מה לעשות. אבל מצרפם ועושה אותם סלעים ופורט ומוציא בכל מקום שירצה ... מצרפם ועושה אותם דינרי זהב ופורט ומוציא בכל מקום שירצה.⁸

כי שם ה' אקרא – הבו גודל לאלהינו

כי שם ה' אקרא, רבי יוסי אומר: מנין לעומדים בבית הכנסת ואומרים: ברכו את ה' המבורך, שעונים אחרים: ברוך ה' המבורך לעולם ועד? שנאמר: "כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו".⁹ ... ומנין שאין מזמנים אלא בשלושה? שנאמר: "כי שם ה' אקרא - הבו גדל לאלהינו".¹⁰ ומנין שעונים אמן אחר המבורך? שנאמר: "הבו גדל לאלהינו". ומנין שאומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"? שנאמר: "כי שם ה' אקרא". ומנין לאומרים היא שמו הגדול מבורך שעונים אחריהם לעולם ולעולמי עולמים? שנאמר: "הבו גדל לאלהינו".¹¹

הצור תמים פעלו¹²

"הצור תמים פעלו" – הצור, הצייר שהוא צר את העולם תחילה ויצר בו את האדם שנאמר: "וייצר ה' אלהים את האדם" (בראשית ב ז).¹³ תמים פעלו, פעולתו שלימה עם כל באי העולם ואין להרהר אחר מעשיו אפילו עילה של כלום. ואין אחד מהם שיסתכל ויאמר: אילו היו לי שלוש עיניים ואילו היו לי שלוש ידיים ואילו היו לי שלוש רגליים ואילו הייתי מהלך על ראשי ואילו היו פני הפוכות לאחורי, כמה היה נאה לי!¹⁴ תלמוד לומר: "כי כל דבריו משפט" – יושב עם כל אחד ואחד בדן ונותן לו מה שהוא ראוי לו. אל אמונה - שהאמין בעולם ובראו. ואין עוול - שלא נבראו בני אדם להיות רשעים אלא צדיקים, וכן הוא אומר: "לבד ראה זה מצאתי אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים" (קהלת ז ט). צדיק וישר הוא, מתנהג בישרות עם כל באי העולם.¹⁵

שחת לו לא בניו מומם

"שחת לו לא בניו מומם", אף על פי שהם מליאים מומים קרויים בנים, דברי רבי מאיר, שנאמר: "בניו מומם". רבי יהודה אומר: אין בהם מומים, שנאמר: "לא בניו מומם". וכן הוא אומר: "זרע מרעים בנים משחיתים" (ישעיה א ד) - אם כשמשחיתים קרויים בנים, אילו לא היו משחיתים על אחת כמה וכמה.¹⁶

⁸ ר' נחמיה מקדים שם את ר' מאיר ברעיון זה: "יערוף כמטר לקחי - היה רבי נחמיה אומר: לעולם הוי כונס דברי תורה כללים. יכול כדרך שאתה כונסם כללים תהא מוציאם כללים? תלמוד לומר: יערף כמטר לקחי, ואין יערף אלא לשון כנעני (סוחר, רוכל). משל אין אדם אומר לחבירו: פרוט לי סלע זה, אלא: ערוף לי סלע זה. כך הוי כונס דברי תורה כללים ופורט ומוציא, כטיפים הללו של טל ולא כטיפים הללו של מטר שהן גדולות, אלא כטיפים הללו של טל שהן קטנות". וכבר הקדשנו דף מיוחד לנושא [יערוף כמטר לקחי](#) בפרשה זו.

⁹ מה פשר "ואומרים" בלשון רבים? אולי הכוונה "כשאומרים", או שהיה מנהג של חלוקת הקהל לשניים כמין דואט של מקהלה. ראו השיטות השונות באמירת שירת הים בדברינו [שירת הים – סדר כתיבתה ואמירתה](#) בשביעי של פסח.

¹⁰ היינו שאחד קורא לשניים אחרים לברך ביחד על המזון. "אקרא" לשון יחיד, "בה" לשון רבים ומיעוט רבים שניים.

¹¹ הפסוק שבפרשתנו החותם את שלושת פסוקי הפתיחה של השירה, משמש אסמכתא לאמירות רבות שבקדושה ובקהל דווקא, בתפילותינו. ראו המשך המדרש שם גם אזכור הירידה למצרים שלא הייתה אלא במטרה לגדל את שם ה' "ובשביל לקדש את שמו הגדול בעולם". כך גם "נסים וגבורות על הים ובירדן ובחלי ארנון", "דניאל בגוב אריות ... בשביל שיעשה לו הקב"ה נסים וגבורות ובשביל לקדש את שמו הגדול בעולם", "חנניה מישאל ועזריה לתוך כבשן האש אלא כדי שיעשה להם הקב"ה נסים וגבורות בשביל לקדש את שמו הגדול בעולם". כך גם ברכות התורה (ברכות כא ע"א), כך גם בטקס עגלה ערופה בשיטת רבי (יומא לז ע"א) ועוד. ראו הדף [כי שם ה' אקרא](#) שם הרחבנו בדרשות על פסוק זה.

¹² בפסוק זה נראה שמתחיל גוף השירה.

¹³ ראו דרשת הצייר על פסוק בתפילת חנה בגמרא מגילה יד ע"א: "ואין צור כאלהינו - אין צייר כאלהינו. אדם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים, אבל הקב"ה צר צורה בתוך צורה, ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים". מוטיב הצייר הצר מפותח במדרשי תנחומא בפרשת תזריע על לידת התינוק. ולגנאי, בפרשתנו על הפסוק: "צור ילדך תשי - היתשתם כוחו של צייר" (פסיקתא רבתא פסקא כד - הדיבור השישי לא תנאף) ויש צור-צייר עוד רבים.

¹⁴ ורבי שמעון בן יוחאי בירושלמי ברכות א ב מעלה את הרעיון שאולי היה צריך האדם להיברא עם שני פיות: אחד לעסוק בתורה והאחר לצרכי החיים, אך מיהר לשנות את דעתו בשל ריבוי לשון הרע שיוצא מפה אחד שיש לאדם. ולעצם הדרשה לעיל, ראו קהלת רבה ב יא על הפסוק "ופניתני אני לראות חכמה והוללות וסכלות ... את אשר כבר עשוהו ... כביכול הקב"ה ובית דינו עשאוהו, נמנים על כל אבר ואבר משלך ומעמידך על תיקונך". והוא מסיים שם: "ויצר ה' אלהים את האדם מה ת"ל אשר יצר? אלא הצור הוא צייר נאה, כביכול מתגאה בעולמו ואומר ראו בריה שבראתי וצורה שציירתי".

¹⁵ פעולתו (פעלו) השלימה של הצור-היוצר-הצייר בבריאה, היא בהכרח גם "פעולתו השלימה עם כל באי העולם" וכשם שאין לתמוה ולהרהר למה אין לאדם שלוש עיניים או שלוש ידיים, כך "אין להרהר אחר מעשיו" בהנהגתו של בורא העולם. "כי כל דרכי משפט" משלים את "הצור תמים פעלו. אלא שחיבור שני חלקי משפט אלה לא תמיד נראה לעינינו בניסיונות החיים של עם ישראל לתולדותיו. וכבר הקדשנו [דף מיוחד לנושא זה](#) בפרשה זו בשנה האחרת, ראו שם.

¹⁶ ושם עוד על הפסוק בירמיהו ד כב: "חכמים המה להרע - והלא דברים קל וחומר, ומה כשהם מרעים קרויים חכמים, אילו היו מטיבים על אחת כמה וכמה". ועוד שם על "בנים סכלים", על "שומעים ואינם עושים" שהם "קרויים עמי". אילו שומעים ועושים

הלה' תגמלו זאת?

משלו משל, למה הדבר דומה? לאחד שהיה עומד וצוהב כנגד בוליוטוס בשוק.¹⁷ אמרו לו השומעים: שוטה שבעולם! כנגד בוליוטוס אתה עומד וצוהב? מה אם רצה להכותך או לקרוע את כסותך או לחבשך בבית האסורים, שמא את יכול לו? אם היה קטרון שגדול ממנו על אחת כמה וכמה. אם היה הפתקס שגדול משניהם על אחת כמה וכמה.¹⁸

דבר אחר הלה' תגמלו זאת, משל למה הדבר דומה? לאחד שהיה עומד וצוהב כנגד אביו בשוק אמרו לו השומעים: שוטה שבעולם, כנגד מי אתה עומד וצוהב, כנגד אביך? שמע כמה עמל עמל בך וכמה יגיעה יגע בך. אם לא כבדתו לשעבר, צריך אתה לכבדו עכשיו. שלא יהא כותב כל נכסיו לאחרים. כך אמר להם משה לישראל: אם אי אתם זכורים נסים וגבורות שעשה לכם הקב"ה במצרים, היזכרו כמה טובות עתיד ליתן לכם לעולם הבא.¹⁹

הלא הוא אביך קנך

הלא הוא אביך קנך, אמר להם משה לישראל: חביבים אתם לו, קנין אתם לו, ואי אתם ירושה לו. משל לאחד שהורישו אביו עשר שדות ועמד וקנה שדה אחת משלו, והיה אוהב אותה מכל שדות שהורישו אביו. וכן מי שהורישו אביו עשר פלטריאות ועמד וקנה פלטריא אחת משלו, ואותה היה אוהב מכל פלטריאות שהנחילו אביו. כך אמר להם משה לישראל: חביבים אתם לו, קנין אתם לו, ואי אתם ירושה לו.²⁰

זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור²¹

"זכור ימות עולם" - אמר להם: היזכרו מה שעשיתי לדורות הראשונים מה שעשיתי לאנשי דור המבול ומה שעשיתי לאנשי דור הפלגה ומה שעשיתי לאנשי סדום. "בינו שנות דור ודור" - אין לך דור שאין בו כאנשי דור המבול ואין לך דור שאין בו כאנשי סדום, אלא שנידון כל אחד ואחד לפי מעשיו.²²

על אחת כמה וכמה. ראו שמות רבה פרשה מב שמקשר בין דברי הקב"ה למשה בחטא העגל: "לך רד כי שיחת עמך" ומדרש תנחומא כי תשא סימן כב: "לך רד - ... נאמר כאן לך רד בנזיפה כי שחת ... מיד עמד משה לפני הקב"ה ואמר: רבוני, מה סרחוני? א"ל: שחת עמך. א"ל משה: וכי עמי הם? והם עמך ונחלתך אשר פדית בכחך הגדול ובידך החזקה". ואולי כבר הקדים המקרא את הדרשן כאשר בשירת האזינו בסוף חייו עונה משה לקב"ה כשהוא אומר: "שיחת לו - לא בניו מומם" (חלוקה שנשענת על טעמי המקרא). שיח שגם מתקשר עם פסוקי הושע שבסוף פרק א אומר: "ויאמר קרא שמו לא עמי כי אתם לא עמי ואנכי לא אהיה לכם", ופוחח מיד בפרק ב בפסוק: "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי". אך ראו פירוש רשב"ם לפסוק שהולך נגד הפיסוק עפ"י טעמי המקרא: "שחת לו - שחת ישראל לעצמו, כדכתיב: שיחתך ישראל כי בי בעזרך. הוא גרם לעצמו השחתה: לא - כלומר ולא אחר: בניו מומם - מומם הוא כפל לשון של שחת ישראל. בניו של הקב"ה הם עשו מום בעצמם, כדכתיב: כי משחתם בהם מום בם". ועוד הרבה בפרשני המקרא על פסוק זה שיש להרחיב בו בפעם אחרת.

¹⁷ עשיר שהוא גם בעל תפקיד, ממונה בשלטון רומי.

¹⁸ קטרון הוא סנטוריון - "שר מאה" ופתקס הוא בעל דרגה גבוהה עוד יותר (hypatikus) מעין נציב. ראו [מאמר של אהרון אופנהיימר](#) באתר מטח. וצוהב יש לומר שהוא שוחק ומביע מעין זלזול ואפילו מעין פנים כנגד השליט. ובמקורות אחרים מצאנו שצוהב הוא כועס (אבות דרבי נתן נוסח ב פרק כד, מכילתא דרבי ישמעאל מסכתא דזיהי).

¹⁹ והמשך הפסוק המתבקש: "עם נבל ולא חכם" ודרשת ספרי שם: "נבל לשעבר. ולא חכם, לעתיד לבוא". שני המשלים מדגימים את שתי הפנים שהתורה ומשה מנסים כל העת לשקף כלפי עם ישראל. תחשבו שאתם עבדים לקב"ה: "כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים", ותחשבו שאתם: "בנים אתם לה' אלהיכם". ראו דברינו [אם כבנים אם כעבדים](#) בראש השנה. איזה פן משניהם חמור יותר? פן העבד שהאיום כלפיו הוא שיבוא אדון ומשעבד קשה יותר, או פן הבן שהאיום כלפיו הוא שהאבא יכתוב את נכסיו לאחרים? ומה פשר "שלא יהא כותב כל נכסיו לאחרים" בנמשל, שהקב"ה יבחר לו עם אחר? שיתן גדולה לאומות העולם? וזה נושא נכבד שיש לדון בו בנפרד. ראו כמקדמה מלאכי פרק א פסוק יא: "כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים וגבול מקום מקטר מגש לשמי ומנחה טהורה כי גדול שמי בגוים אמר ה' צבאות" - הדרשות והפירושים על פסוק זה.

²⁰ אנחנו עדיין באותו פסוק של המדרש הקודם ולפיכך פירושו הוא פשוט למדי: איך אתם ככה גומלים לה', עם נבל ולא חכם, הלו הוא אביך קנך וכו'. כך עולה משאר המדרשים ומכל הפרשנים. ראו כדוגמא פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא כז - שמעו: "הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלא הוא אביך קנך - כשאתה עושה רצונו אביך ואתה בנו, ואם לאו על כרחך שלא בטובתך קונך ואתה עבדו, שנאמר: העבד ישראל אם יליד בית הוא (ירמיה ב יד), הוי: שמע לו וטוב לך שמע לאביך, שמעו דבר ה' בית יעקב" ובפרשני המקרא, פרוש אבן עזרא על הפסוק, רמב"ן ועוד. בכך גם מתקשר הפסוק הבא: זכור ימות עולם וכו'. אתם אינכם כמו ירושה שאדם קיבל מאביו, אלא כחפץ שאדם קנה ורכש בעצמו, וכמו שהקב"ה קנה שמים וארץ בעת הבריאה ("קונה שמים וארץ"), כך גם קנה אתכם לו לעם. ראו מדרש תנחומא על פסוק זה שמקשר קנין זה עם הפסוקים שבאים בסמוך על בחירת עם ישראל בידי הקב"ה: "בהנחל עליו גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים למספר בני ישראל: כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו: ומצאיהו בארץ מדבר ונתהו לל ישמן .... פרש כנפיו יקחהו ישאיהו על אברתו: ה' ביד יתנו ואין עמו אל נכר".

²¹ אנחנו גולשים מעט לקריאת העולה השני בפרשה ולא נאריך הרבה.

²² "זכור ימות עולם" היא הקריאה הפשוטה ללמוד לקח מהעבר - ההיסטוריה וקורות העתים. מוטיב זה חוזר הרבה בנביאים, כגון: ישעיהו מו ט: "זכרו ראשונות מעולם", ירמיה ב י: "כי עברו איי כתיים וראו וקדר שלחו והתבוננו מאד וכו'", מיכה ו ה: "עמי זכר נא מה יעץ בלך מלך מואב ומה יענה אתו בלעם בן בעור", תהלים עח ג: "אשר שמענו ונדעם ואבותינו ספרו לנו", ועוד, וכבר הרחבנו לדון בפסוק זה בדברינו [זכור ימות עולם](#) בפרשה זו בשנה האחרת. כאן רק נדגיש את הגישה המרכזת שבהשוואה לדורות

שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך

"שאל אביך ויגדך", למחר עתידים ישראל להיות רואים ושומעים כשומעים מפי הקב"ה, שנאמר: "וְאֶזְנֶיךָ תִּשְׁמַעְנָה דְבַר מְאֻחָרֶיךָ לֵאמֹר זֶה הַדָּרָךְ לָכֵן בּוֹ פִּי תִּתְמַיְנוּ וְכִי תִשְׁמָאֵלוּ" (ישעיהו ל כא). ואומר: "וְלֹא יִכְנַף עוֹד מוֹרֶיךָ וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ" (שם שם כ, פסוק קודם).
 "זקניך ויאמרו לך" - מה שהראיתי לזקנים בהר, כענין שנאמר: "וְאֶל מִנְּשָׁה אָמַר עֲלֶה אֶל ה' אֲתָה וְאֶהְרֹן נָדָב וְאֶבְיָהוּא וְשִׁבְעִים מְזֻקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מִרְחֹק" (שמות ל כ).²³

ירכיבוהו על במתי ארץ

על במותי ארץ - זו תורה, "ויואכל תנובות שדי" - זה מקרא, "ויניקהו דבש מסלע" - זו משנה, "ושמן מחלמיש צור" - זה תלמוד. "חמאת בקר וחלב צאן עם חלב כרים" - אלו קלים וחמורים וגזירות שוות ודינים ותשובות. "עם חלב כליות חטה" - אלו הלכות שהן גופה של תורה. "ודם ענב תשתה חמר" - אלו הגדות שהם מושכות לבו של אדם כיון.²⁴

שבת שלום

מחלקי המים²⁵

שחטאו בעבר, בדורות הנוכחיים ובעתיד לא יהיו עוד מעשי הרס טוטליים כמו המבול והפיכת סדום, אלא "כל אחד נידון לפי מעשיו". בכל דור יש קצת מאנשי סדום, קצת מדור המבול וקצת דור הפלגה, אך באופן שהיחיד נענש ולא הכלל. יש בדברים נחמה מסוימת והתקדמות, כאילו "בינו שנות דור ודור" נאמר כביכול גם כלפי שמיא ששוב אינו מביא מבול לעולם (ראו בראשית ח כא דברי ה' אחר המבול, דברינו [השבועה שנשבע ה' לנח](#). ומה נאמר בדורות האחרונים?). נראה שהמדרש מרכז כאן את דברי משה הקשים שזה עתה קראנו בפרשת כי תבא ונצבים ובשירת האזינו עצמה.

²³ ראו דרשה קודמת שם: "שאל אביך ויגדך, אלו נביאים כענין שנאמר: ואלישע רואה והוא מצעק אבי אבי (מלכים ב יב). זקניך ויאמרו לך, אלו זקנים, כענין שנאמר: אספה לי שבעים איש מזקני ישראל (במדבר יא טז)" - דרשה שממשיכה את הקו שראינו לעיל על זכור ימות עולם. ההסתכלות היא אחורה, הלמידה היא מזקני הדורות הקודמים ומהאבות. אבל הדרשה כאן, הופכת כיוון ושולחת מבט קדימה לעתיד. עתיד עם ישראל לשוב ו"להיות רואים ושומעים כשומעים מפי הקב"ה". מה שראו אהרון ובניו ושבעים זקני ישראל (אולי לא כמשה), עתידים גם אתם לראות בעתיד.

²⁴ כבר הרחבנו לדון בדרשה זו ורעותיה בדברינו [בשבחה של האגדה](#) בפרשת עקב.

²⁵ למרות דברי המדרש לעיל שהגדות הן יין, אנחנו ממשיכים לחלק מים - מה שבטוח.